

Cel de-al doilea reprezintă o cruce greacă cu capetele terminate în brațe de ancoră ce se unesc între ele, închizând câte o floare de crin. Ambele motive au o largă răspindire în ornamentica sculptată de origină bizantină¹. Lipsa unui plan de detaliu desenat înainte de începerea lucrului pentru fiecare copertă, lipsa de varietate a trăsăturilor reliefului, datorită folosirii unui mic număr de unelte, și acestea probabil grosolane, stângăcia în execuție, ar indica nu un meșter specializat, ci un artist care a repetat din memorie și destul de inabil un model pe care atît limba folosită, cît și tipul iconografic arhaic și motivele ornamentale, îl caracterizează ca sîrbo-bizantin.

Tetraevanghelul lui Nicodim și cultura veche românească. Analiza manuscrisului din 1404—1405 pune o serie de probleme pentru începuturile culturii românești, mai ales în Țara Românească. Prin caracterile bizantino-slave ale miniaturii, prin grafia și textul său arhaizant, acest monument apare izolat în cultura noastră medievală.

Inscripția de la sfîrșitul manuscrisului ne dezvăluie numele scriitorului, «popa Nicodim». Nu credem că greșim atribuindu-i acestuia și pictarea miniaturilor². În afară de trăsăturile comune scrisului și miniaturii datorite personalității autorului (defecte de compoziție, neîndemînare în execuție, inconsecvență ce se întîlnește atît în folosirea motivelor la miniaturi cît și în grafie, calitatea inferioară a cernelii și a culorilor), un alt element vine să confirme ipoteza noastră: la primul frontispiciu pentru evanghelia lui Matei, cifra 1 din marginea titlului (РАК<А> а) este legată de chenarul de aur, fiind continuarea grafică a acestuia și se repetă ca mișcare de condei în coada șoimului de deasupra. Redacția sa sîrbească, puțin obișnuită în literatura scrisă și în cancelaria din Țara Românească la începutul sec. al XV-lea³ și deloc în Moldova, ortografierea unor nume biblice într-o formă pretențios grecească⁴, ne-ar sugera și în cazul lui Nicodim caracterul dublu, grec și slav, al culturii scriitorilor isihasi din Balcani de la sfîrșitul sec. al XIV-lea⁵, iar atribuirea originii sale grecești în izvoarele sîrbești ale timpului⁶ capătă o nouă confirmare. Nu ar fi exclus⁷ ca tot Nicodim să fie și meșterul improvizat al ferecăturii, căci și aici întîlnim trăsăturile comune grafiei și miniaturii, menționate mai sus, precum și folosirea redacției sîrbe în textele de pe cele două coperti de argint.

Așa dar, la 1404 toamna — 1405 vara, cu mai mult de un an înainte de moartea sa, acest ctitor de mănăstiri pe ambele maluri ale Dunării, în Kraina vidineană și munții Severinului și apoi ai Gorjului, se gîndește să-și încheie viața — după concepția isihastă — printr-o muncă de scriere și împodobire a principalei cărți liturgice, tetraevanghelului. Personajul de vază la sud de

¹ Gabriel Millet, *Monuments byzantins de Mistra. Matériaux pour l'étude de l'architecture et de la peinture en Grèce au XIV^e et XV^e siècles*. Album, Paris, 1910, pl. 49—1, pl. 56—3, pl. 57—2, 4, pl. 53—8, pl. 116—4.

² Verbul написати nu se limitează numai la scriere; în slava timpului și chiar în limba română veche, «a scrie o icoană» înseamnă «a picta» (Fr. Miklosich, *Lexicon palaeoslavico-graeco-latinum*, Viena, 1862—1865, p. 478).

³ Folosirea redacției sîrbe în sec. al XVI-lea am căutat să o prezentăm și s-o explicăm în studiul citat, *Rélatiuns culturelles*, p. 309, n. 2.

⁴ Vezi mai sus p. 308.

⁵ Vezi Ivan Duicev, *op. cit.*, p. 9.

⁶ Vezi Em. Lăzărescu, *op. cit.*, p. 274—275, anexe.

⁷ J. Ebersolt, *op. cit.*, p. VIII; A. N. Svirin, *Древнерусская миниатюра*, Moscova, 1950, p. 8; Sp. Cegăneanu, B.C.M.I., III, p. 3.